

ELS LLIBRES I LES COSES

IGNASI ARAGAY

Terra, llibertat i escola

Malgrat que l'any passat va rebre el Premi Internacional Catalunya, poca gent coneix l'escriptor, acadèmic i activista kenia Ngugi wa Thiong'o (1938), una part important de l'obra del qual ha estat publicada en català per l'editorial Raig Verd. Aquest gener ha sortit el tercer volum de les memòries de la seva vida, *Neix un teixidor de somnis*, en traducció de Josefina Caball. És un llibre emotiu, honest, que permet entendre, no només l'eclosió d'un escriptor sorgit d'una modesta comunitat rural, sinó també la fi del colonialisme i la traumàtica transició cap a la independència dels països de l'Àfrica oriental, en especial Kènia –per als occidentals, el país que havia retratat als anys 30 Isak Dinesen a *Memòries de l'Àfrica* i el país, també, del pare d'Obama– i la veïna Uganda, “la perla d'Àfrica”, segons Churchill. “Terra i llibertat” era el lema del moviment independentista kenia nascut el 1952, que ha passat a la història com a Mau-Mau, una mala pronunciació deliberada o involuntària dels colons.

¿I “l'escola” que he afegit al títol? Situem-nos al 1962, l'any abans de l'assassinat de Kenney i de la independència de Kènia. Ngugi wa Thiong'o retorna a casa un cop completada la seva formació a la prestigiosa Universitat de Makerere, a la veïna Uganda. I recorda com al seu poble, “a banda de les reivindicacions de terra i llibertat, el que més obsessionava la gent era el somni

d'anar a escola”. En aquell moment, ell, un jove de 24 anys, ja havia tractat aquest tema en una novel·la aleshores inèdita centrada en els orígens del Moviment d'Escoles Independents iniciat al seu país poc abans que ell nasqués. Segueix recordant: “El que ara veig són imatges dels nens amb qui vaig anar a escola: els jocs, les rialles, la gana, la caminada de setze quilòmetres

Ngugi wa Thiong'o, que va rebre el Premi Internacional Catalunya l'any passat, a la llibreria Laie.

PERE VIRGILI

per anar i venir de l'escola”. A vegades també sota una pluja de bales. Els mestres no anaven ben vestits. Els edificis tenien goteres. “Homes i dones normals es grataven la butxaca i donaven pollastres, cabres, vaques, qualsevol cosa que servís per pagar un salari als mestres, o diners per construir nous edificis o comprar material per als pupitres. En algunes escoles, els estudiants

es fabricaven els pupitres i les cadires com a activitat de la classe de fusteria”.

La família de Thiong'o era polígama: quatre mares, un pare i un bon grapat de germans. La seva mare biològica, una camperola, va abandonar el pare i va tirar endavant els propis fills. A l'Ngugi sempre el va estimular molt i el va fer anar a l'escola: “Per a ella, el màxim no tenia límits; sempre es podia millorar”. Els Thiong'o pertanyen a la cultura kikuiu. Ell va formar-se en anglès, la seva primera llengua literària, en la qual també es va iniciar en el periodisme. Però cap al 1982 va començar a fer servir i reivindicar el kikuiu. Setze anys després d'aquell retorn al poble, Ngugi wa Thiong'o, ja un escriptor consagrat, seria empresonat un any. Alliberat per la pressió d'Amnistia Internacional, però assetjat encara pel règim, va acabar marxant a l'exili, primer al Regne Unit i després als EUA, on encara viu.

Quan encara era a Kènia i va publicar el seu primer llibre, n'hi va portar un exemplar a la seva germanastra Wabia: “Tenia molts problemes físics, però continuava sent optimista davant la vida i vivia en un món de cançons i contes, cosa que la va convertir en la memòria col·lectiva de la comunitat. Jo vaig créixer amb les seves històries”. Gràcies a ella va voler ser “un teixidor de somnis” que no ha deixat mai d'escriure ni de lluitar per un món millor: “No hem de deixar mai de somiar. El canvi és sovint el resultat d'aquest somni”. ♦♦

UN TAST DE CATALÀ

ALBERT PLA NUALART

¿Això que fem és teletreball o més aviat telefeina?

Com sempre que per a un mateix concepte el castellà té una paraula i el català dues, la que s'assembla al castellà es menja l'altra. El cas de *feina* i *treball* no n'és cap excepció. *Feina* cedeix terreny fins i tot on dominava clarament. I ja no resulta estrany sentir dir “S'ha quedat sense treball”, “És un company de treball” o “Com hi vas, al treball?” Tres frases que els que creiem mantenir certa sensibilitat lingüística no diríem mai. Tres casos molt clars d'interferència.

Però no és fàcil precisar els límits semàntics entre *treball* i *feina*. I els diccionaris no hi ajuden. En l'accepció 1.2. el DIEC2 defineix així *treball*: “Allò en què hom treballa”. I ho exemplifica amb “Cercar treball” o “Un obrer sense treball”. En l'accepció 1.1. defineix així *feina*:

“Treball en què hom s'ocupa”. I ho exemplifica amb “Cercar feina” o “No trobar feina”. Ja veiem, doncs, que els límits semàntics són difusos.

I és que els límits reals són sobretot d'adequació al registre. Com més col·loquial i concret, més *feina*; com més abstracte i general, més *treball*. Les tres frases del primer paràgraf són col·loquials i concretes i per això exigeixen *feina*. Això encara es veu més clar amb *feinejar* i *treballar*. Mentre que el segon pot anar on vulgui i a tot arreu queda bé, el

L'ÚS DE 'TREBALL' I 'FEINA' EL DETERMINA MÉS L'ADEQUACIÓ AL REGISTRE QUE NO PAS LA SEMÀNTICA

CRISTINA CALDERER

primer –com aquell qui diu– no el pots treure de casa. Tant és així que *anar a la feina* és sinònim d'*anar a treballar* (no pas a *feinejar*).

I no dic que en tot això no hi influeixi el castellà, dic que, a diferència de les frases del primer paràgraf –que són pura interferència–, és una influència integrada a la llengua. I això explica que en l'àmbit especialitzat de les relacions laborals *treball* s'imposi, i que parlem de *borsa de treball*, *condicions de treball*, *llocs de treball*, *mercat de treball* i *teletreball*. ¿Podem parlar de *condicions de feina*, *llocs de feina* o *telefeina*? Sí, però és un ús que en certs àmbits voreja la inadequació al registre. Una altra cosa és que si el teletreball es fa amb una sabata i una espadenya, com passa sovint ara, s'acosti molt a la telefeina. ♦♦